Kraków, 26 października 2026 r.

dr hab. Witold Zontek
Katedra Prawa Karnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

RECENZJA
rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Niedźwiedź
pt. „Prawna ochrona życia dziecka poczętego w świetle międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka"
przygotowanej pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Zbigniewa Ćwiąkalskiego

---

I. Podstawa formalna sporządzenia recenzji

Niniejszą recenzję sporządziłem na podstawie uchwały Nr 28/2026 Rady Naukowej WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej z dnia 1 lipca 2026 roku w sprawie wyznaczenia recenzentów rozprawy doktorskiej Pani mgr Agnieszki Niedźwiedź pt. „Prawna ochrona życia dziecka poczętego w świetle międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka", w związku z postępowaniem w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne mgr Agnieszce Niedźwiedź. Podstawę prawną oceny stanowią przepisy ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Zgodnie z art. 187 ust. 1 i 2 powołanej ustawy przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a sama rozprawa ma prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przez pryzmat tych kryteriów oceniam przedłożoną dysertację, uwzględniając zarazem dwutorowy charakter pracy – prawo karne oraz międzynarodowa ochrona praw człowieka.

II. Dobór, aktualność i ranga naukowa tematu badawczego

Problematyka prawnej ochrony życia w prenatalnym okresie rozwoju należy do zagadnień o fundamentalnym znaczeniu dla prawa karnego, prawa konstytucyjnego i ochrony praw człowieka w prawie międzynarodowym. Stanowi zarazem obszar, w którym spór prawny splata się ze sporem aksjologicznym w sposób szczególnie

intensywny, budząc za każdym razem emocje społeczne i polityczne. Wybór tematu należy więc uznać za trafny, a jego rangę naukową – za niewątpliwą.

Autorka przekonująco uzasadnia potrzebę podjęcia badań (s. 13–16). Słusznie wskazuje, że jedyne kompleksowe polskie opracowanie monograficzne o zbliżonym zakresie – praca J. Kondratiewej-Bryzik, *Początek prawnej ochrony życia ludzkiego w świetle standardów międzynarodowych* (Warszawa 2009) – uwzględnia stan prawny do kwietnia 2009 r., a więc sprzed kluczowych rozstrzygnięć, które w ostatnich kilkunastu latach wzbogaciły sposób wykładni i stosowania standardów międzynarodowych. Chodzi tu o wskazane przez Autorkę wyroki ETPCz w sprawach *A, B i C przeciwko Irlandii*, *R.R., P. i S.*, *M.L.* oraz *A.R. przeciwko Polsce*, a także o poglądy organów traktatowych ONZ w sprawach *Mellet*, *Whelan*, *L.C.*, *Camila*, *Norma*, *Lucía*, *Susana* i *Fátima*. Do tego dochodzi dokument przygotowany w budynku Trybunału Konstytucyjnego w dniu 22 października 2020 r. (K 1/20) mający znaczenie nie tyle normatywne, co argumentacyjno-światopoglądowe, wyrok SN Stanów Zjednoczonych Ameryki w sprawie *Dobbs v. Jackson* oraz uchylenie 8. poprawki do Konstytucji Irlandii. Aktualność tematu nie budzi zatem wątpliwości, a jego społeczna doniosłość jest oczywista.

Nie sposób jednak pominąć dwóch okoliczności, które wpływają na ocenę nowości podjętego zagadnienia. Po pierwsze, bliskość przedmiotowa wobec monografii J. Kondratiewej-Bryzik jest znaczna. Praca ta należy do najczęściej powoływanych źródeł rozprawy doktorskiej (ponad czterdzieści odwołań), a w rozdziałach I–III w istotnym stopniu wyznacza tok wywodu. Nowość rozprawy polega więc przede wszystkim na aktualizacji materiału orzeczniczego i dokumentacyjnego, w mniejszym zaś stopniu na przełomowym i zupełnie autorskim ujęciu problemu. Po drugie, Autorka informuje (s. 22–23), że rozprawa stanowi kontynuację opublikowanej wcześniej monografii o identycznym tytule, rozszerzonej o nowe opinie organów traktatowych, analizę porównawczą i postulaty de lege ferenda.

Odnotować trzeba również pewną rozbieżność między tytułem i profilem naukowym rozprawy a jej rzeczywistą zawartością. Tytułowej „prawnej ochronie życia" w optyce ochrony prawnokarnej praca poświęca jedynie kilka stron (s. 49–53 i 345–350). Zasadniczy ciężar rozważań przesunięto więc na płaszczyznę prawa międzynarodowego i prawa konstytucyjnego. Nie podważa to trafności tytułu, lecz ma znaczenie dla oceny warstwy dogmatycznej pracy, o czym niżej, zwłaszcza w perspektywie obszaru kompetencji recenzenta.

III. Cele, problemy badawcze i hipotezy

Autorka formułuje główny problem badawczy jako ustalenie, czy i w jakim zakresie regulacje tworzące międzynarodowe standardy ochrony praw człowieka obejmują ochronę życia dziecka poczętego oraz jakie kierunki ewolucji tych standardów można zidentyfikować (s. 16). Problem ten rozpisano na sześć problemów szczegółowych odpowiadających poszczególnym systemom ochrony (związanych z ONZ, Radą Europy, Konwencją bioetyczną, Unią Europejską), analizie porównawczej Irlandii i Polski oraz postulatom de lege ferenda (s. 16–17).

Hipotezę główną i sześć hipotez szczegółowych (s. 17–18) sformułowano starannie, a mają one charakter przynajmniej potencjalnie argumentacyjnie weryfikowalny. Weryfikacja ta nie została jednak w pełni przeprowadzona: podsumowanie (s. 359–365) nie odnosi się wprost do poszczególnych hipotez i nie wskazuje, które z nich zostały potwierdzone, a które wymagały korekty. Czytelnik musi tę weryfikację zrekonstruować samodzielnie. Można odnieść wrażenie, że w toku prac nad rozprawą, Autorka doszła do wniosku, że owe hipotezy szczegółowe tak naprawdę mogłyby być skumulowane właściwie w jedną.

Mimo tych zastrzeżeń uznaję, że cele badawcze zostały zrealizowane. Rozprawa zawiera odpowiedź na pytanie o zakres ochrony życia prenatalnego w poszczególnych systemach ochrony praw człowieka oraz o kierunki ewolucji tych standardów.

IV. Metodologia badawcza

Autorka deklaruje zastosowanie metody dogmatycznoprawnej jako podstawowej, a także metody historycznoprawnej, komparatystycznej i aksjologicznej, uzupełnionych elementami analizy filozoficzno-etycznej (s. 18–19). Dobór metod jest adekwatny do przedmiotu badań, a ich opis poprawny.

Zastosowanie deklarowanych metod jest jednak nierównomierne. W przeważającej części pracy dominuje ujęcie sprawozdawcze. Polega ono na szczegółowym, często punkt po punkcie, referowaniu stanów faktycznych, uzasadnień i treści dokumentów, z ograniczonym komentarzem własnym. Częstokroć ocena własna pojawia się głównie w krótkich akapitach zamykających omówienie poszczególnych spraw. Metoda dogmatyczna rozumiana przez Autorkę jako rekonstrukcja norm, ich wykładnia i systematyzacja, ujawnia się przede wszystkim w części terminologicznej (s. 24–35), w

analizie art. 6 MPPOiP i preambuły Konwencji o prawach dziecka (s. 68–71, 110–113) oraz w rozważaniach o art. 38 Konstytucji RP (s. 332–340).

Pewien niedosyt budzi realizacja analiz w oparciu o metodę komparatystyczną. Rozdział V zawiera w istocie dwa równoległe opisy rozwiązań prawnych – irlandzki (s. 307–323) i polski (s. 323–358) – które nie zostały następnie zestawione w ramach klarownej syntezy porównawczej, na przykład co do modelu penalizacji, pozycji kobiety jako podmiotu odpowiedzialności, konstrukcji przesłanek czy mechanizmów proceduralnych. Postulaty de lege ferenda tylko w niewielkim stopniu czerpią z doświadczeń irlandzkich. Metoda aksjologiczna została zadeklarowana, ale nie operacjonalizowano jej w postaci jawnie przyjętego modelu ważenia wartości. Analiza filozoficzno-etyczna (s. 36–48) opiera się zaś niemal wyłącznie na literaturze polskiej i w znacznej mierze zawiera jedynie sprawozdanie z części bogatej debaty w tym obszarze.

Ostatnimi czasy w doktrynie toczy się zresztą debata o to, czym w istocie jest metodologia w naukach prawnych i czy w ogóle można mówić o jakimś osobnym fenomenie. Sam sporządzający niniejszą recenzję nie do końca jest pewien, na ile w pracach z zakresu prawoznawstwa deklarowanie jakichś konkretnych metod ma sens i czy nie stanowi to jedynie wymaganego ozdobnika. W niniejszej pracy Autorka przedstawiła założenia metodologiczne w sposób stosunkowo obszerny w porównaniu do innych prac i można przyjąć, że w tym wymiarze, w jakim je zadeklarowała, była im wierna (oczywiście mając na uwadze wskazane wyżej zastrzeżenia).

V. Układ strukturalny, spójność wywodu i podział na rozdziały

Rozprawa składa się z wykazu skrótów, wprowadzenia, pięciu rozdziałów, podsumowania i bibliografii. Rozdział I ma charakter ogólny: dotyczy terminologii, sporu o status płodu, statusu prawnego dziecka poczętego w prawie polskim i modeli ochrony. Rozdziały II–IV omawiają kolejno system ONZ, system Rady Europy i prawo Unii Europejskiej. Rozdział V zawiera (w deklaracji) analizę porównawczą prawa irlandzkiego i polskiego wraz z postulatami de lege ferenda. Układ ten jest logiczny, zgodny z zapowiedzią we wprowadzeniu i czytelny. Rozdziały otwierają „uwagi wstępne", co ułatwia orientację w wywodzie. W pewnym wymiarze rozkład materii budzi jednak kilka zastrzeżeń.

Po pierwsze, proporcje w zakresie objętości są wyraźnie zaburzone. Rozdziały II i III liczą łącznie blisko 200 stron, podczas gdy zakres ochrony prawnokarnej omówiono

raptem na około sześciu stronach (s. 345–350), a art. 157a k.k. poświęcono w rozdziale V właściwie jedno zdanie (s. 350). Autorka sama przyznaje, że rozdziały II i III są najobszerniejsze (s. 22). Nie zmienia to faktu, że część wątków (np. streszczenia stanów faktycznych, historia prawa Irlandii Północnej w obszernym przyp. 648, techniczne wymogi dyrektyw wykonawczych na s. 267–268) mogłaby zostać istotnie skrócona na rzecz analizy dogmatycznej.

Po drugie, status prawny dziecka poczętego w prawie polskim omówiono dwukrotnie: w rozdziale I (s. 48–59) i w rozdziale V (s. 345–350). Rozdzielenie tych wątków prowadzi do powtórzeń oraz do sytuacji, w której tezy rozdziału I, np. że dziecko poczęte „nie jest człowiekiem w rozumieniu przepisów prawa karnego" (s. 53), formułowane są bez odwołania do judykatury przywołanej dopiero w rozdziale V (uchwała SN z 26 października 2006 r., I KZP 18/06, s. 347).

Po trzecie, w rozdziale IV rezolucje Parlamentu Europejskiego (s. 286–302) zajmują więcej miejsca niż analiza samych kompetencji Unii i rozważania nad rozwiązaniami Karty Praw Podstawowych. W świetle hipotezy szczegółowej nr 4 to właśnie ta ostatnia analiza powinna stanowić oś rozdziału.

Wskazane mankamenty nie podważają jednak spójności wywodu jako całości. Poszczególne części prowadzą do wniosków zawartych w podsumowaniu.

VI. Ocena merytoryczna poszczególnych części pracy

1. Wprowadzenie

Wprowadzenie (s. 10–23) spełnia swoje funkcje. Zawiera uzasadnienie wyboru tematu, problemy i hipotezy badawcze, opis metod oraz strukturę pracy, a także precyzyjne wskazanie stanu prawnego. Starannie zestawiono najważniejsze rozstrzygnięcia, które uzasadniają ponowne podjęcie tematu (przyp. 20–33). Zastrzeżenia co do tak wielu hipotez wskazano we wcześniejszej części recenzji.

2. Rozdział I – status płodu ludzkiego i modele ochrony

Bardzo wartościową częścią rozdziału, zwłaszcza dla czytelnika nieśledzącego na co dzień debaty w danej dziedzinie, jest katalog terminologiczny (s. 24–35), obejmujący pojęcia „dziecko poczęte", „dziecko już poczęte", „płód", „zarodek", „embrion" i „nasciturus" na tle aktów prawa polskiego i międzynarodowego. Trafna jest uwaga o niekonsekwencji terminologicznej między art. 4a ustawy z 1993 r. a przepisami Kodeksu karnego (s. 35), choć w istotnej mierze powtarza ona ustalenia F. Ciepłego. Poprawnie

zrekonstruowano też podstawowe stanowiska w sporze o moment początku ochrony – animację równoczesną i opóźnioną, kryteria implantacji, neurologiczne, zdolności do samodzielnego życia i narodzin – wraz z kontrargumentami (s. 38–47).

Rozdział ma jednak charakter w przeważającej mierze referujący. Opiera się w znacznym stopniu na kilku źródłach: pracach W. Langa, A. Muszali, K. Wiaka i J. Kondratiewej-Bryzik.

Stanowisko Autorki co do statusu moralnego nasciturusa jest niejasne. Na s. 45–46 przypisywanie osobowości dopiero od implantacji czy aktywności mózgu uznano za „z moralnego punktu widzenia praktykę niedopuszczalną". Na s. 47 przyjęcie zapłodnienia jako cezury określono, za W. Langiem, jako „mniej racjonalne". Konkluzja głosi zaś, że spór jest „niemożliwy do rozstrzygnięcia" (s. 47–48). Wydaje się, że w jakimś zakresie Autorka dokonała jednak czytelnego negatywnego rozstrzygnięcia, eliminując niektóre z proponowanych cezur, jako nie mające obecnie uzasadnienia. Szkoda, że wątek ten nie został przez nią rozwinięty.

Rekonstrukcja debaty filozoficznej pomija klasyczne stanowiska literatury i bez nich teza, że „bezspornym" jest uznawanie człowieka za osobę w znaczeniu moralnym od momentu urodzenia (s. 36) jest zawieszona nieco w próżni. Nie jest to oczywiście kluczowe ustalenie, ale jeżeli Autorka zdecydowała się na zreferowanie sporu wokół statusu płodu ludzkiego w zestawieniu z człowiekiem już narodzonym, to winna dokonać tego bardziej kompleksowo.

W części prawnokarnej (s. 49–53) zabrakło analizy znamienia „z naruszeniem przepisów ustawy" i charakteru prawnego przesłanek z art. 4a ustawy z 1993 r. (kontratyp, znamię negatywne czy okoliczność wyłączająca karalność). Pominięto także relację przesłanki medycznej do stanu wyższej konieczności (art. 26 k.k.), mimo historycznego odwołania do tej konstrukcji (s. 60–61), a art. 157a k.k. omówiono bez jego § 2 i § 3.

3. Rozdział II – uniwersalny system ochrony praw człowieka ONZ

Rozdział II jest najbardziej rozbudowaną i zarazem najbardziej aktualną częścią pracy. Autorka zebrała i uporządkowała obszerny materiał: prace przygotowawcze PDPC i art. 6 MPPOiP, komentarze ogólne Komitetu Praw Człowieka (nr 6, 14, 28 i 36), Komitetu PGSiK (nr 14 i 22) i Komitetu Praw Dziecka, uwagi końcowe wobec Polski i Irlandii, a przede wszystkim poglądy w sprawach indywidualnych – od *K.L.* (*Llantoy Huamán*)

przeciwko Peru po *Fátima przeciwko Gwatemali* z marca 2025 r. Część dotyczącą CEDAW wieńczy szczegółowe omówienie postępowań wyjaśniających wobec Zjednoczonego Królestwa (CEDAW/C/OP.8/GBR/1) i Polski (CEDAW/C/POL/IR/1). Wyróżnia się analiza preambuły Konwencji o prawach dziecka i klauzuli „przed i po urodzeniu" (s. 110–113). Za wartościowe uznaję także rozróżnienie, w konkluzji części o postępowaniu wobec Polski, między stwierdzonymi naruszeniami a zaleceniami o charakterze de lege ferenda (s. 165–167). To jeden z najlepszych fragmentów rozprawy.

Z drugiej strony rozdział ten w szczególnym stopniu ujawnia dominację ujęcia sprawozdawczego. Omówienia spraw z lat 2024–2025 (s. 87–104) oraz sprawy *Camila* (s. 118–126) sprowadzają się do obszernej relacji stanów faktycznych i uzasadnień. Nie towarzyszy im konkluzja wiążąca je z tematem rozprawy, czyli z pytaniem, czy i jak komitety uwzględniają np. interes dziecka poczętego. Autorka wprawdzie relacjonuje, że w sprawach *Norma*, *Lucía*, *Susana* i *Fátima* Komitet oparł naruszenie art. 6 MPPOiP na koncepcji „życia w godności" (s. 89, 95, 101), ale nie wskazuje, że stanowi to jakościową nowość wobec poprzednich spraw. Warto także zasygnalizować kilka kwestii mogących powodować pewną konfuzję co do stanowiska własnego Autorki.

Po pierwsze, charakter prawny poglądów komitetów skwitowano jednym zdaniem o ich niewiążącym charakterze (s. 76). W dalszym wywodzie Autorka wielokrotnie pisze jednak, że Komitet „zobowiązał" państwo do określonych działań (s. 79, 91, 97, 103, 126), a przynajmniej tenor relacji wskazuje na jakiś rodzaj normatywnego znaczenia dla porządków prawnych poszczególnych państw.

Po drugie, terminologia w tym obszarze bywa często niekonsekwentna. Tytułem przykładu zawiadomienia (*communications*) nazywane są „skargami", a poglądy (*views*) – zamiennie „opiniami", „decyzjami" i „rozstrzygnięciami".

Po trzecie, w warstwie faktograficznej zidentyfikować można sporo nieścisłości dotyczących dat wejścia w życie poszczególnych aktów prawnych czy wydania orzeczeń lub rekomendacji. To kwestie, które często mają znaczenie z uwagi właśnie na chronologię zdarzeń i zobrazowanie ewolucji poglądów na ochronę dziecka poczętego.

4. Rozdział III – system Rady Europy

Rozdział III zawiera kompletne i aktualne omówienie orzecznictwa organów konwencyjnych dotyczącego art. 2 EKPCz, od decyzji Komisji w sprawie *X. przeciwko Wielkiej Brytanii* po wyroki dotyczące zarodków *in vitro* (*Costa i Pavan*, *Parrillo*, *Knecht*,

Nedescu), oraz spraw dotyczących dostępu do legalnego przerwania ciąży na gruncie art. 3 i 8 EKPCz, włącznie z wyrokiem w sprawie *A.R. przeciwko Polsce* z 13 listopada 2025 r. Ratio decidendi wyroków w sprawach *Vo przeciwko Francji*, *Tysiąc przeciwko Polsce* i *R.R. przeciwko Polsce* oddano co do zasady poprawnie. Trafne jest również spostrzeżenie, że w sprawach polskich po „wyroku" K 1/20 punkt ciężkości przesunięto na legalność składu organu i przewidywalność prawa.

Autorka stwierdza, powołując M.L. (pkt 153) i *A, B i C* (pkt 216), że „każda regulacja prawna dotycząca przerwania ciąży stanowi ingerencję w prawo matki do poszanowania życia prywatnego". Przywołane fragmenty głoszą tezę przeciwną: *not every regulation of the termination of pregnancies constitutes an interference*. Zresztą Autorka kilkukrotnie, referując orzecznictwo ETPCz wskazuje właśnie na tę drugą obserwację (np. s. 204).

W sprawach *M.L.* i *A.R.* zarzut naruszenia art. 3 EKPCz uznano za niedopuszczalny (oczywiście bezzasadny), a nie – jak podano (s. 236, 239) – za niezasadny co do meritum. W sprawie *M.L.* nie odnotowano, że naruszenie stwierdzono stosunkiem głosów 5:2, ani nie omówiono wspólnego zdania odrębnego sędziów K. Wojtyczka i G. Paczolaya, szczególnie istotnego dla tematu rozprawy. Pominięcie zdań odrębnych jest zresztą cechą całego rozdziału (wyjątkiem jest sprawa *R.R.*). Uważam, że często właśnie w zdaniach odrębnych ujawnia się prawdziwa oś sporu toczonego w sprawie. Ich analiza pozwala też często na rekonstrukcję sposobu „myślenia" danej instytucji i następnie formułowania bardziej jednoznacznych ocen.

5. Rozdział IV – prawo Unii Europejskiej

Rozdział IV poprawnie przedstawia dychotomię prawa Unii. Z jednej strony wyłączenie embrionów ludzkich z patentowania w dyrektywie 98/44/WE i wyroku *Brüstle* (C-34/10) – z trafnym zastrzeżeniem, że definicja embrionu została przyjęta wyłącznie na potrzeby tej dyrektywy (s. 286). Z drugiej strony rosnąca presja polityczna wyrażana w rezolucjach Parlamentu Europejskiego. Trafnie podkreślono częściowy charakter harmonizacji w dyrektywie 2004/23/WE (s. 264–265) oraz niewiążący charakter rezolucji (s. 261–262, 286–287). Dane identyfikacyjne wyroków TSUE, w tym identyfikatory ECLI, podano co do zasady prawidłowo.

Hipoteza szczegółowa nr 4 zakłada jednak brak kompetencji traktatowych Unii do ujednolicenia regulacji w zakresie aborcji, a rozdział nie wskazuje argumentów w tym zakresie (falsyfikujących lub ją potwierdzających). W pracy nie pojawiają się ani art. 168 TFUE (w szczególności ust. 7), ani zasada przyznania (art. 5 TUE), ani art. 51 KPP, który

wyznacza zakres zastosowania Karty. Pominięto także Protokół nr 17 do Traktatu z Maastricht i Protokół nr 35 do Traktatu z Lizbony, dotyczące art. 40.3.3 Konstytucji Irlandii. Brak ich omówienia szczególnie zaskakuje w pracy, która obszernie analizuje prawo irlandzkie i wyrok w sprawie *Grogan*. Zabrakło wyroku w sprawie *International Stem Cell Corporation* (C-364/13), który zawęża definicję z wyroku *Brüstle* ukazując pewną labilność definicyjną w orzecznictwie i prawie unijnym.

6. Rozdział V – Irlandia i Polska; postulaty de lege ferenda

Część irlandzka (s. 307–323) stanowi rzetelne, dobrze udokumentowane przedstawienie ewolucji tamtejszego prawa: od ustawy z 1861 r., przez 8. poprawkę (1983), sprawy *SPUC v. Open Door, Attorney General v. X*, poprawki 13. i 14., ustawę z 2013 r. i sprawę Savity Halappanavar, aż po 36. poprawkę i ustawę z 2018 r. Uwzględniono również projekt nowelizacji z 2026 r. Część polska zawiera staranny rys historyczny, omówienie prac nad art. 38 Konstytucji i sporu doktrynalnego o jego zakres podmiotowy, analizę wyroków K 26/96 i K 1/20 oraz ich recepcji w orzecznictwie ETPCz. Przywołano także uchwałę SN z 26 października 2006 r. (I KZP 18/06) i postanowienie SN z 30 października 2008 r. (I KZP 13/08) dotyczące początku ochrony człowieka w prawie karnym.

Postulaty de lege ferenda (s. 351–358) są konkretne i praktycznie zorientowane. Obejmują szybką procedurę weryfikacji odmowy lub rozbieżnych opinii lekarskich, urzędowy wykaz podmiotów wykonujących zabiegi, pomoc organizacyjną dla pacjentek, doprecyzowanie zasad postępowania personelu przy zagrożeniu życia lub zdrowia kobiety, a także ustawę „kompromisową" przywracającą przesłankę embriopatologiczną wyłącznie dla wad letalnych, z mechanizmem weryfikacji diagnozy w ośrodku referencyjnym. Doceniam, że Autorka odważyła się sformułować własną propozycję i ją uzasadnić.

Dogmatyczna analiza prawa karnego pozostaje jednak w tej części wyraźnie zredukowana, co stanowi mankament pracy, gdyż właśnie sfera „karnistyczna" bywa często symbolicznym polem debat i mniej lub bardziej stonowanych wypowiedzi publicznych przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego i władzy.

7. Podsumowanie

Podsumowanie (s. 359–365) syntetycznie zbiera ustalenia poszczególnych rozdziałów i trafnie ukazuje zasadniczą różnicę między podejściem organów traktatowych ONZ, akcentujących prymat praw kobiety, a powściągliwą, zorientowaną

proceduralnie linią ETPCz. Zasadnie zaakcentowano również, że standardy międzynarodowe nie przesądzają ani o prawie do życia dziecka poczętego, ani o prawie do aborcji. Sformułowanie, że „życie dziecka poczętego nie podlega ochronie w świetle międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka" (s. 364), jest jednak zbyt kategoryczne. Nie da się go pogodzić z hipotezą szczegółową nr 2, która mówi o ochronie pośredniej, z uznawaniem przez ETPCz potencjału i godności płodu (*Vo*, pkt 84), z art. 18 ust. 2 Konwencji z Oviedo, z wyrokiem *Brüstle* ani z preambułą Konwencji o prawach dziecka.

VII. Ocena bazy źródłowej

Baza źródłowa rozprawy jest obszerna. Bibliografia obejmuje około 340 pozycji literatury (w tym około jednej piątej obcojęzycznych, niemal wyłącznie anglojęzycznych), kilkadziesiąt aktów prawnych, ponad sto orzeczeń i decyzji organów krajowych i międzynarodowych, liczne dokumenty ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej oraz netografię. Aparat przypisów (1594 przypisy) świadczy o dużym nakładzie pracy. Najnowsze źródła pochodzą z lat 2025–2026, w tym wyrok w sprawie *A.R. przeciwko Polsce*, poglądy w sprawie *Fátima*, uwagi końcowe CEDAW wobec Irlandii z 2025 r. i komentarze kodeksowe z 2026 r. Z punktu widzenia kompletności materiału dokumentacyjnego rozprawa zasługuje na uznanie.

Zakres wykorzystanej literatury jest szeroki, choć w dwóch obszarach wskazane byłoby jego dalsze poszerzenie.

Status człowieka i dziecka poczętego. Polskie piśmiennictwo na ten temat jest bogate i wielonurtowe, a Autorka sięga przede wszystkim do nurtu personalistycznego i teologicznego (m.in. Muszala, Ślipko, Krąpiec). Pełniejszą panoramę stanowisk dałoby uwzględnienie m.in.: M. Safjana, *Prawo wobec ingerencji w naturę ludzkiej prokreacji* (Warszawa 1990) oraz T. Kaczmarka, *Prawo karne wobec moralności. Spory wokół moralnego i prawnego statusu płodu ludzkiego* (w: *Nauki penalne wobec problemów współczesnej przestępczości. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Gaberle*, Warszawa 2007).

Dogmatyka prawa karnego. Dostrzegalny niedosyt nie sprowadza się wyłącznie do niewielkiego wykorzystania komentarzy. Dotyczy on przede wszystkim piśmiennictwa wyraźnie zorientowanego na karnoprawne problemy przerywania ciąży i na ustawę z 7.01.1993 r., które w rozprawie pojawia się w niewielkim stopniu. Należą do

niego klasyczne opracowania E. Zielińskiej (*Przerywanie ciąży. Warunki legalności w Polsce i na świecie*, Warszawa 1990), J. Majewskiego i W. Wróbla (*Prawnokarna ochrona dziecka poczętego*, PiP 1993) oraz J. Potulskiego (*Dziecko jako przedmiot czynu zabronionego*, Gdańsk 2007). Dotyczą go także nowsze prace: K. Kmąka o art. 152 § 2 k.k. (Prok. i Pr. 2018, nr 2), M. Płatek i G. Wrony o pomocy w przerywaniu ciąży (Przegląd Prawa Medycznego 2024, nr 1). Brak jest też opracowań o art. 157a k.k., np. R. Krajewskiego (Prok. i Pr. 2007). Szczególnie zasługuje na odnotowanie, że problematyce charakteru prawnego przesłanek dopuszczalności aborcji i prawnokarnych skutków „wyroku" K 1/20 poświęcono cały numer „Państwa i Prawa" (2021, nr 8). Dyskusję kontynuowano w kolejnych numerach (M. Grudecki, PiP 2022, nr 12; M. Derek, PiP 2023, nr 9; M. Małecki, PiP 2023, nr 11). Uwzględnienie tej debaty pozwoliłoby Autorce rozwinąć wątek relacji między standardem międzynarodowym a konstrukcją art. 152 k.k.

W zakresie judykatury rozprawa uwzględnia wszystkie najważniejsze rozstrzygnięcia i sięga po materiał najnowszy. Należy to ocenić wysoko.

VIII. Poprawność językowa, edytorska i strona formalna

Rozprawa została napisana językiem komunikatywnym, poprawnie posługującym się terminologią prawniczą. Tekst zawiera pewną liczbę usterek językowych i edytorskich, które jednak nie wpływają na ostateczną ocenę co do jakości merytorycznej pracy.

IX. Uwagi do dyskusji

Chciałbym już na etapie recenzji wskazać na kilka kwestii wartych wyjaśnienia przez Autorkę:

1. Status ontologiczny i prawny nasciturusa w standardzie konwencyjnym. W rozprawie przyjęto, że dziecko poczęte nie jest „osobą" w rozumieniu art. 2 EKPCz, postulując zarazem objęcie jego potencjału życiowego tzw. ochroną pośrednią (hipoteza nr 2). W jaki sposób Autorka porządkuje teoretycznodogmatyczne podstawy tej ochrony – w szczególności jej zakotwiczenie w godności, interesie publicznym, prawach matki czy moralności publicznej – oraz jak relacja ta rzutuje na dopuszczalną intensywność ochrony prawnokarnej, zwłaszcza w świetle kategorycznej tezy sformułowanej na s. 364 pracy?

2. Dopuszczalność i granice zwrotu interpretacyjnego organów traktatowych ONZ. Rozprawa szczegółowo relacjonuje ewolucję stanowisk komitetów ONZ w przedmiocie praw reprodukcyjnych. Jak – w ocenie Autorki – należy ocenić ten zwrot interpretacyjny przez pryzmat dyrektyw wykładni prawa międzynarodowego, w tym art. 31 i 32 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, przywołanych materiałów travaux préparatoires oraz praktyki państw-stron? Ściślej: czy zdaniem Autorki z faktu odrzucenia na etapie prac przygotowawczych bezwzględnej ochrony życia „od poczęcia" można metodologicznie i prawnie wyprowadzić pozytywny obowiązek państwa w postaci zapewnienia dostępu do aborcji?

3. Dogmatyczny charakter przesłanek z art. 4a ustawy z 1993 r. i ich relacja do prawa karnego. Jaki – zdaniem Autorki – jest ścisły charakter dogmatyczny przesłanek dopuszczalności przerwania ciąży z art. 4a ustawy z 1993 r.: czy stanowią one kontratyp, negatywne znamię typu z art. 152 § 1 k.k. („z naruszeniem przepisów ustawy"), czy okoliczność wyłączającą karalność? Jak w tym świetle kształtuje się relacja przesłanki medycznej do ogólnego stanu wyższej konieczności (art. 26 k.k.) oraz jakie implikacje przyjęta przez Autorkę konstrukcja rodzi dla oceny błędu, odpowiedzialności współdziałających (zwłaszcza pomocnika) oraz dopuszczalności precyzowania standardów medycznych w aktach wykonawczych?

4. Skutki wyroków ETPCz w sprawach M.L. oraz A.R. a status „wyroku" TK K 1/20. Z orzeczeń ETPCz w sprawach M.L. i A.R. wynika jedynie stwierdzenie, że ingerencja nie była „przewidziana przez ustawę" z uwagi na wadliwość składu Trybunału Konstytucyjnego. Jakie konkretnie środki generalne i indywidualne – w świetle art. 46 EKPCz – powinny zdaniem Autorki stanowić właściwe wykonanie tych wyroków przez państwo polskie? W jaki sposób Autorka rozstrzyga kwestię bezpośredniego skutku derogacyjnego wyroku TK K 1/20 w praktyce organów stosujących prawo karne, w szczególności w relacji do uzasadnienia hipotezy nr 6?

5. Komparatystyczne wnioski z ewolucji prawa irlandzkiego. Doświadczenie prawa irlandzkiego dostarcza bogatego materiału instytucjonalnego. Czy zdaniem Autorki instytucje te stanowią wzorce możliwe do adaptacji na gruncie polskim?

X. Konkluzja

Recenzowana rozprawa mgr Agnieszki Niedźwiedź stanowi obszerne, rzetelnie udokumentowane i aktualne opracowanie problematyki prawnej ochrony życia dziecka poczętego w systemie uniwersalnym i systemach europejskich ochrony praw człowieka,

uzupełnione o analizę prawa irlandzkiego i polskiego. Jej zasadniczą wartością jest kompleksowe zebranie i uporządkowanie materiału normatywnego, orzeczniczego i dokumentacyjnego z ostatnich piętnastu lat. Wiele z tych rozstrzygnięć nie doczekało się dotychczas całościowego omówienia w polskiej literaturze. Za samodzielny wkład Autorki uznaję w szczególności: syntetyczne zestawienie linii interpretacyjnej organów traktatowych ONZ z linią ETPCz, rozróżnienie między stwierdzonymi naruszeniami a zaleceniami de lege ferenda w raporcie CEDAW dotyczącym Polski oraz sformułowanie konkretnych, praktycznie zorientowanych postulatów proceduralnych.

Wskazane w recenzji mankamenty mają naturalnie charakter subiektywny i podlegają dyskusji. Nie przekreślają one wartości pracy jako samodzielnego rozwiązania problemu naukowego, jakim jest ustalenie zakresu i kierunków ewolucji międzynarodowych standardów ochrony życia prenatalnego oraz ich konsekwencji dla prawa polskiego. Doktorantka wykazała się umiejętnością gromadzenia i porządkowania rozległego materiału źródłowego, znajomością systemów ochrony praw człowieka oraz zdolnością formułowania wniosków de lege lata i de lege ferenda.

Z tych względów stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska mgr Agnieszki Niedźwiedź pt. „Prawna ochrona życia dziecka poczętego w świetle międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka" stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w dyscyplinie nauki prawne oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a tym samym **spełnia wymagania określone w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.**

Wnoszę o **dopuszczenie mgr Agnieszki Niedźwiedź do publicznej obrony rozprawy doktorskiej** i dalszych czynności w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

dr hab. Witold Zontek